

Markus Derks de Lange grondlegger van e

Tweede serie

DE LANGE'S
DE DROOM

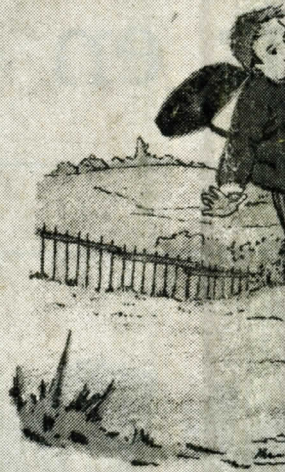

Elf en veertien maken twee en twintig!
Dat kent gij nu Jan Piet, vermaarde
luiyard na drie verloopen jaren.

Gaat dadelijk uit scho
en ik wil, of past op, de
dat gij mij voor morges
stukken overschrijft.

Och wat is het he...

De he...

net vloei doorschoten, in twee formaten van 5 en 10 ct per stuk

Foto: DGP

De boekhandel van

boortestreek in de Veenkoloniën en begint voor zichzelf. Hij kan beschikken over het nodige kapitaal, omdat zijn vader veel land en enige boerderijen bezat, waarvan hij zijn deel krijgt.

Met een compagnon

'Door dezen heb ik de eer U te berichten, dat ik mij met 1 augustus hier zal vestigen als: Boek-, Kantoor-, Muziek- en Kunsthandelaar.' Met deze woorden richt Markus Derks de Lange zich in de zomer van 1884 vanuit Veendam per circulaire tot zijn toekomstige collega's in den lande. 'Gaarne wenschte ik hiervoor uwe hulp en vertrouwen, die ik door het stipt nakomen mijner verplichtingen, hoop waardig te maken', gaat hij verder. Tevens vraagt hij om nieuwe uitgaven in commissie, prospectussen, catalogi en winkelbiljetten. Hij deelt ook nog mee, dat de heer Popko Noordhoff uit Groningen twee maal per week bij hem langs zal komen als vertegenwoordiger van het Bestelhuis voor de Boekhandel. De aanvoer is dus geregeld en Veendam kan rekenen op snelle levering, al ligt het in die tijd nog op viereneenhalf uur van Groningen. De jonge Markus, net begin twintig, heeft met deze circulaire zijn intrede gedaan als zelfstandig ondernemer in de wereld van het boek. Hij legde daarmee de grondslag voor één van Nederlands bekendste uitgeverijen.

Met een compagnon

Lang werkt hij niet alleen in zijn zaak aan 'de Laone', zoals de Kerklaan in de volksmond wordt genoemd. Al in september krijgt hij een hulp in de huishouding, Geesien van der Linden uit Nieuwe Pekela. Een jaar later heeft hij ook een compagnon. Het is A.Ebele Everts Kluwe, die evenals hijzelf in de leer is geweest bij Land in Harlingen. Deze uit Friesland afkomstige jongeman - hij is geboren tussen Tjeukemeer en Zuiderzee - heeft, na een korte carrière als onderwijzer, in 1882 gekozen voor het boekenvak. Waarschijnlijk hebben De Lange en Kluwer elkaar in Harlingen leren kennen en is daar het plan gerezen om samen te beginnen. Ruim vijf jaar zullen ze samenwerken in Veendam. Het officiële begin ligt in juli van 1885 als de akte van hun 'Vennootschap tot het uitoefenen en drijven eener Boekhandel en den handel in andere aanverwante artikelen' wordt getekend.

Veendam rond 1885

Bij de vestiging in Veendam zal het feit, dat De Lange daar in de buurt geboren was en de plaats dus kende een belangrijke rol in hebben gespeeld. Dat de twee jonge ondernemers kozen voor Veendam en niet voor Kluwers geboorteplaats Lemsterland lag voor de hand. Veendam mocht dan wel op 42 uur van Amsterdam en viereenhalf uur van Groningen liggen, het telde in 1885 wel bijna 11.000 inwoners en had een bloeiende industrie. Het Adresboek voor de Boekhandel somt het allemaal keurig op: ... 7 scheepstimmerwerven, 10 aardappelmeel- en siroopfabrieken, 9 kalkbrandkerijen, 4 machinale steen- en pannembakkerijen, 2 ijzersmederijen, 2 boekdrukkerijen (waarvan 1 met stoom). Bedrijvigheid alom. „En behoefte aan informatie”, zal tegenwoordig al snel opgemerkt worden. Maar wat dat betreft hebben de twee boekhandelaren waarschijnlijk eerder gedacht aan de behoeften van de leden van de vijf rederijderskamers, of van de Vereeniging tot bevordering van beeldende kunsten, Arti et Amicitiae, en niet te vergeten de talloze scholen. Om te beginnen de Hogere Burgerschool, de trots van Veendam, in 1866 opgericht door de geleerde dominee Anthony Winkler Prins. Er stonden echter ook een tekenschool, een Normalschool, een school voor jonge-juffrouwen, een ambachtschool, 9 lagere scholen en maar liefst 8 zangscholen.

„Er zijn vele aanzienlijke buitenplaatsen, acht doktoren, notarissen, advocaten, Lutherse, Gereformeerde en Doopsgezinde gemeenten en vele aanzienlijke ingezetenen”, zo schetste de vrouw van Winkler Prins in een brief, uit het begin van de jaren vijftig, de notabele Veendammers. En alsof dat nog niet genoeg was verrees in 1884 de deftige Sociëteit Veenlust. Een gebouw afkomstig van de Wereldtentoonstelling van 1883 in Amsterdam, afgebroken en in Veendam weer neergezet.

Natuurlijk was het niet allemaal rozegeur en maneschijn in Veendam en omstreken, maar de cliëntele waar De Lange en Kluwer zich op zouden richten was ruimschoots aanwezig. Als collega's in de 'boeknegotie' hadden ze Bakker, Mulder en Schuur.

Kluwer

Al spoedig blijkt, dat de twee compagnons verschillende ambities hebben. De Lange

Foto: DGP

Zijn leerjaren heeft hij doorgebracht bij Uilkens in Groningen en bij Land in Harlingen. De laatste patroon voorziet hem ook van een 'woord van aanbeveling aan de Confrerie'. Hierin wordt hij gekenschetst als een 'flink en degelijk mensch', dat men gerust zijn vertrouwen kan geven, 'temeer wijl de noodige middelen hem ten dienste staan.' Zo'n woord van aanbeveling is heel gebruikelijk, zo niet noodzakelijk, in het vak dat dan nog wordt beheerst door deftige burgerheren, die met elkaar omgaan in een sfeer van 'ons kent ons' en aanspreekvormen als 'Geachte Confrater'.

Door Wim Coster

Voor een boerenzoon met als bijnaam 'Bocheltje de Lange' - waarmee tevens zijn handicap is aangeduid - moet het een hele overgang zijn geweest zijn naar dat nieuwe milieu.

Markus Derks de Lange wordt op 20 februari 1862 geboren als het achtste kind van een rijke landbouwer aan de Zuidwending, tegen de grens van Nieuwe Pekela. Hij heeft nog drie oudere broers en is dus zeker niet het eerst aan de beurt om de boerderij van zijn vader over te nemen. Bovendien maakt zijn handicap hem minder geschikt voor het zware boerenwerk. Maar Markus heeft zijn hart verpand aan de boeken en de keuze is dan ook snel gemaakt. Nauwelijks zestien jaar oud trekt hij naar Groningen om daar het vak te leren bij de gerenommeerde boekhandel Uilkens. Enige tijd later gaat hij naar Harlingen, waar boekhandelaar Addick Adrianus Land een leerplaats voor hem heeft. Het vak moet in de praktijk nog geleerd worden, want opleidingen voor boekhandelaar bestaan nog niet.

In 1884 is de tijd blijkbaar rijp voor een eigen zaak. Markus gaat terug naar zijn ge-

Foto: DGP

voelt meer voor de boekhandel en heeft voorkeur voor de kunst. Kluwer daarente wil graag uitgever worden en een vestigingsplaats zoeken 'ergens in Holland', zo schrijft hij in 1889. Voor het zo ver is geeft hij eerst in Veendam nog enkele boeken uit. Dat vraagt natuurlijk wel om enige investeringen, maar aan kapitaal ontbreekt het ook hem niet, want hij is in 1888 getrouwd met een zeer rijke kerendochter uit Noord-Holland. Bovendien komt hij zelf uit een tamelijk welvarend milieu.

Kluwer brengt in Veendam enkele boeken van uiteenlopende aard op de markt. Zo zijn er vaartkunde (Hazewinkel), Tabel Spieren, Geneeskundige Kamergymnastiek (Ebele), De Wetgeving op het Armwezen (de Helm) en een rekenboekje, De Derde (Veenstra), dat als zijn eerste officiële uitgave wordt beschouwd.

Maar ook samen met De Lange geeft hij een boekje uit, dat de titel 'Souvenir aan Veendam' meekrijgt. Het bevat een twaalftal tekeningen: van Ooster- en Westerdiep, het noorden en beneden Vallaat (Verlaat), de weg naar de Ommelanderswijk, Sociëteit Veenlust en de Kerklaan. In 1891 wordt Veendam door Kluwer daadwerkelijk souvenir, als hij met zijn gezin verhuist naar Deventer. Daar zal hij een uitgevershuis stichten, dat uitgroeit tot een van de grootste in Nederland. Anno 1891 maakt het deel uit van het Wolters Kluitman concern.

Kort nadat aan de samenwerking met De Lange een eind is gekomen, trouwt De Lange met Anna Catharina van Noord, afkomstig uit Bolsward. Uit het huwelijk wordt een kind geboren, dat echter, evenals de moeder, sterft aan de tuberculose. Bijna twee jaar na de dood van zijn eerste vrouw hertrouwt de wed. De Lange, in november 1897, met Jantina Albrechts Braams, een burgemeestersdochter uit Drentse Anloo. Twee kinderen, een meisje en een jongen, worden er uit dit huwelijk geboren.

Grote sortering

In 1891 begint De Lange een grote reclame campagne, waarin hij zich presenteert als specialist op het gebied van kunst. Hij koopt niet alleen boeken, maar tevens prenten, foto's (ook op melkglas), teken- en schilderartikelen en materiaal voor emailbeschildering. „Deze emailbeschildering kan zo gemakkelijk kennis van teekenen of schilderen uitgedrukt worden”, moedigt hij de liefhebbers van Wandversierselen, waaronder fijne reliëfs,

compagnon

erkt hij niet alleen in zijn zaak aan 'de zoais de Kerklaan in de volksmond genoemd. Al in september krijgt hij een de huishouding, Geesien van der Lin-Nieuwe Pekela. Een jaar later heeft hij a compagnon. Het is AEbele Everts die evenals hijzelf in de leer is geweest d in Harlingen. Deze uit Friesland afge jongeman - hij is geboren tussen neer en Zuiderzee - heeft, na een korte als onderwijzer, in 1882 gekozen voor kenvak. Waarschijnlijk hebben De en Kluwer elkaar in Harlingen leren en is daar het plan gerezen om samen enen. Ruim vijf jaar zullen ze samen- in Veendam. Het officiële begin ligt in 1885 als de akte van hun 'Vennoot- tot het uitoefenen en drijven eener ndel en den handel in andere aanver- rtiklen' wordt getekend.

om rond 1885

estiging in Veendam zal het feit, dat De daar in de buurt geboren was en de uskende een belangrijke rol in hebben d. Dat de twee jonge ondernemers kor- r Veendam en niet voor Kluwers ge- blaats Lemsterland lag voor de hand. m mocht dan wel op 42 uur van Am- n en viereenehalf uur van Groningen het telde in 1885 wel bijna 11.000 in- en had een bloeiende industrie. Het ook voor de Boekhandel somt het alle- eurig op:... 7 scheepstimmerwerven, 10 pelmeel- en siroopfabrieken, 9 kalk- rijen, 4 machinale steen- en pann- rijen, 24 ijzersmederijen, 2 boekdruk- (waarvan 1 met stoom). Bedrijvigheid 'En behoefte aan informatie', zal te- ordig al snel opgemerkt worden. Maar t betreft hebben de twee boekhandela- arschijnlijk eerder gedacht aan de be- van de leden van de vijf rederijerska- f van de Vereniging tot bevordering eldende kunsten, Arti et Amicitiae, en vergeten de talloze scholen. Om te be- de Hogere Burgerschool, de trots van m, in 1866 opgericht door de geleerde e Anthony Winkler Prins. Er stonden ook een tekenschool, een Normaal- een school voor jonge-juffrouwen, een tschool, 9 lagere scholen en maar zangscholen.

zijn vele aanzienlijke buitenplaatsen, oktoren, notarissen, advocaten, Lu- Gereformeerde en Doopsgezinde ge- en vele aanzienlijke ingezetenen", zo e de vrouw van Winkler Prins in een uit het begin van de jaren vijftig, de le Veendammers. En alsof dat nog niet was verrees in 1884 de deftige Socië- enlust. Een gebouw afkomstig van de tentoonstelling van 1883 in Amster- gebroken en in Veendam weer neerge-

uurlijk was het niet allemaal rozegeur meschijn in Veendam en omstreken, le cliëntele waar De Lange en Kluwer zouden richten was ruimschoots aan- Als collega's in de 'boeknegotie' had- Bakker, Mulder en Schuur.

edig blijkt, dat de twee compagnons illende ambities hebben. De Lange

voelt meer voor de boekhandel en heeft een voorkeur voor de kunst. Kluwer daarentegen wil graag uitgever worden en een vestigings- plaats zoeken 'ergens in Holland', zo schrijft hij in 1889. Voor het zo ver is geeft hij eerst in Veendam nog enkele boeken uit. Dat vraagt natuurlijk wel om enige investeringen, maar aan kapitaal ontbreekt het ook hem niet, want hij is in 1888 getrouwd met een zeer rijke boe- rendochter uit Noord-Holland. Bovendien komt hij zelf uit een tamelijk welvarende fam- ilie.

Kluwer brengt in Veendam enkele boekjes van uiteenlopende aard op de markt. Zee- vaartkunde (Hazewinkel), Tabel Spieren en Geneeskundige Kamergymnastiek (Edel- man), De Wetgeving op het Armwezen (Van der Helm) en een rekenboekje, De Denker (Veenstra), dat als zijn eerste officiële uitgave wordt beschouwd.

Maar ook samen met De Lange geeft hij een boekje uit, dat de titel 'Souvenir aan Veendam' meekrijgt. Het bevat een twaalfstal an- sichten: van Ooster- en Westerdiep, het mid- den en beneden Vallaat (Verlaat), de weg naar de Ommelanderswijk, Sociëteit Veenlust en... de Kerklaan. In 1891 wordt Veendam voor Kluwer daadwerkelijk souvenir, als hij met zijn gezin verhuist naar Deventer. Daar zal hij een uitgevershuis stichten, dat uitgroeit tot een van de grootste in Nederland. Anno 1991 maakt het deel uit van het Wolters Kluwer concern.

Kort nadat aan de samenwerking met Klu- wer een eind is gekomen, trouwt De Lange met Anna Catharina van Noord, afkomstig uit Bolsward. Uit het huwelijk wordt een kind geboren, dat echter, evenals de moeder, sterft aan de tuberculose. Bijna twee jaar na de dood van zijn eerste vrouw hertrouwt de wedu- naar, in november 1897, met Jantina Alberta Braams, een burgemeestersdochter uit het Drentse Anloo. Twee kinderen, een meisje en een jongen, worden er uit dit huwelijk gebo- ren.

Grote sortering

In 1891 begint De Lange een grote reclame- campagne, waarin hij zich presenteert als specialist op het gebied van kunst. Hij ver- koopt niet alleen boeken, maar tevens pren- ten, foto's (ook op melkglas), teken- en schil- derartikelen en materiaal voor emailbeschild- dering. „Deze emailbeschildering kan zonder kennis van teekenen of schilderen uitgeoef- end worden”, moedigt hij de liefhebbers aan. Wandversiersen, waaronder fijne reliëfs en

geschilderde plankjes, heeft hij ook in de aan- bieding.

In zijn etalages prijken gravures naar, zo verzekert hij de cliëntele, bekende schilders als Apol, Munkascky, Zuber, Von Bodenhaus- en, Aubert en anderen. De prijzen variëren van 3 tot 25 gulden. Foto's van werken uit internationale kunstverzamelingen - uit München, Berlijn of Parijs - kan hij ook aan- bieden. Het (verloren gegane) schilderij dat hij van zichzelf laat maken door Bart Peizel is niet voor de verkoop bestemd, maar krijgt wel een ereplaatsje in de zaak.

Intussen vergeet hij niet de kantoorartike- len en kalenders, de schoolbenodigdheden, de kinderspellen en de ruime keuze in kerkboe- ken.

Zo nodig kan de klant de bestelling op zicht toegezonden krijgen of per bijgevoegd tele- gramformulier een afspraak maken voor een bezoek. Kortom, De Lange toont zich een dyn- amisch ondernemer, die zijn weg - tot over de grens - wel weet te vinden.

Ook uitgever

Hoewel de boekhandel zijn hart heeft, gaat hij ook door met uitgeven. Dat is rond de eeu- wisseling overigens nog een normale gang van zaken. Vaak is de boekhandelaar tevens uit- gever en drukker, exploiteert hij ook een lees- zaal en treedt op als antiquair. Persoonlijke voorkeuren spelen daarbij niet zelden een grotere rol dan zakelijke instinct, maar die twee factoren kunnen uitstekend samengaan. Als cultuurdrager kon (en kan) een boekhan- delaar zo een belangrijke rol spelen. De Lange hanteert daarbij het motto: „Iets nieuws en iets goeds is altijd te verkopen.”

Hij demonstreert dat met het werk van de schrijver Geert Teis Pzn. Diens verhalen en gedichten in de Groninger taal - met titels als Mien bröddellappe, Dizzepie-Dizzepu, Ome Loeks en Knitters van de heerd - beleven bij De Lange druk na druk. Ook de Grönniger Veurdrachten deur Gerrit Witze, de Eernst en Babelguchies deur J. Legger en andere zien aan de Kerklaan in Veendam het licht.

Een ander fenomeen zijn De Lange's schoolplaten, een soort stripverhalen van moraliserende strekking op poster-formaat. De teksten zijn uit het Frans vertaald, behalve in de tekeningen zelf, waardoor een school een 'ecole' blijft en meneer Bouwsterk als 'Bat- fort' te zien is. De prenten zijn, zo adverteert de uitgever, uitermate geschikt voor lagere scholen, bewaarscholen en Sinterklaasfees- ten.

gger van een van Nederlands bekendste uitgeverijen

ANGE'S SCHOOLPRENTEN ROOM VAN JAN PIET.

Uitgave M D de Lange Veendam

N° 44

NO 19
WC 19
EC 21
HO 19
AC 19

Drents
Groningse
Pers

Zaterdag
9 februari
1991

Gaat dadelijk uit school, kwajongen
ik wil, of past op, den knuppel
t gij mij voor morgen drie reken-
stukken overschrijft.

De he... auw, het is mooi wêer

Hij klom hoog in den boom en de vogels
schreeuwden en waren bang. Hij lachte
daarom, maar na het afgaan, onze stomme
Jan Piet door eene te ruwe beweging, liet
het nestje naar onderen vallen.

Vraagt de stereoscoopplaten van Nederland voor aanschouwtijk

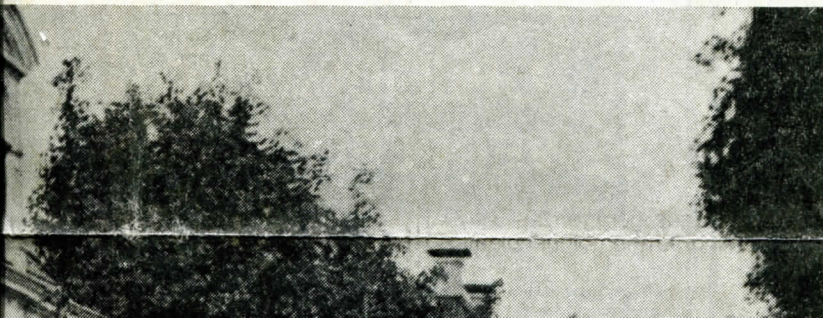
N De Laone

van 'Bocheltje de Lange'

Het onderwijs kan rond 1920 óók bij hem terecht voor de zogeheten stereoscoopplaten, waarmee door een verrekijkerachtig instrument foto's opgeroepen kunnen worden. De speciale foto's die daarvoor nodig zijn wordt een provincie in beeld gebracht. De Lange geeft dit project in handen van het schoolhoofd G. Herwig, zelf een bekend fotograaf.

In dezelfde brochure waarin stereoscoopplaten en de schoolprenten worden aangeboden, komt ook de moderne banketbakker aan

▲ Een van De Lange's schoolprenten, een soort stripverhalen van moraliserende strekking op poster-formaat.

boekhandel en heeft een st. Kluwer daarentegen worden en een vestigings- in Holland', zo schrijft o ver is geeft hij eerst in boeken uit. Dat vraagt ige investeringen, maar t het ook hem niet, want d met een zeer rijke boe- d-Holland. Bovendien amelijk welvarende fa-

Veendam enkele boekjes ard op de markt. Zee- nkel), Tabel Spieren en nergymnastiek (Edel- op het Armwezen (Van kenboekje, De Denker eerste officiële uitgave

et De Lange geeft hij een el 'Souvenir aan Veen- bevat een twaalfstal an- en Westerdiep, het mid- at (Verlaat), de weg naar Sociëteit Veenlust en... l wordt Veendam voor ik souvenir, als hij met ar Deventer. Daar zal hij chten, dat uitgroeit tot n Nederland. Anno 1991 an het Wolters Kluwer

samenwerking met Klu- en, trouwt De Lange met a Noord, afkomstig uit uweijk wordt een kind venals de moeder, sterft ijna twee jaar na de dood y hertrouwt de weduw- 97, met Jantina Alberta eestersdochter uit het kinderen, een meisje en r uit dit huwelijk gebo-

ange een grote reclame- ij zich presenteert als ied van kunst. Hij ver- ken, maar tevens pren- lkglas), teken- en schil- riaal voor emailbeschi- eschildering kan zonder of schilderen uitgeoe- gt hij de liefhebbers aan. aaronder fijne reliëfs en

geschilderde plankjes, heeft hij ook in de aanbieding.

In zijn etalages prijken gravures naar, zo verzekert hij de clientele, bekende schilders als Apol, Munkascky, Zuber, Von Bodenhausen, Aubert en anderen. De prijzen variëren van 3 tot 25 gulden. Foto's van werken uit internationale kunstverzamelingen - uit Munchen, Berlijn of Parijs - kan hij ook aanbieden. Het (verloren gegane) schilderij dat hij van zichzelf laat maken door Bart Peizel is niet voor de verkoop bestemd, maar krijgt wel een ereplaatsje in de zaak.

Intussen vergeet hij niet de kantoorartikelen en kalenders, de schoolbenodigdheden, de kinderspellen en de ruime keuze in kerkboeken.

Zo nodig kan de klant de bestelling op zicht toegezonden krijgen of per bijgevoegd telegramformulier een afspraak maken voor een bezoek. Kortom, De Lange toont zich een dynamisch ondernemer, die zijn weg - tot over de grens - wel weet te vinden.

Ook uitgever

Hoewel de boekhandel zijn hart heeft, gaat hij ook door met uitgeven. Dat is rond de eeuwwisseling overigens nog een normale gang van zaken. Vaak is de boekhandelaar tevens uitgever en drukker, exploiteert hij ook een leeszaal en treedt op als antiquair. Persoonlijke voorkeuren spelen daarbij niet zelden een grotere rol dan zakelijke instinct, maar die twee factoren kunnen uitstekend samengaan. Als cultuurdrager kon (en kan) een boekhandelaar zo een belangrijke rol spelen. De Lange hanteert daarbij het motto: „Iets nieuws en iets goeds is altijd te verkopen.”

Hij demonstreert dat met het werk van de schrijver Geert Teis Pzn. Diens verhalen en gedichten in de Groninger taal - met titels als Mien bröddellappe, Dizzepe-Dizzepe, Ome Loeks en Knitters van de heerd - beleven bij De Lange druk na druk. Ook de Grönniger Veurdrachten deur Gerrit Witze, de Eernst en Babelguuchies deur J. Legger en andere zien aan de Kerkklaan in Veendam het licht.

Een ander fenomeen zijn De Lange's schoolplaten, een soort stripverhalen van moraliserende strekking op poster-formaat. De teksten zijn uit het Frans vertaald, behalve in de tekeningen zelf, waardoor een school een 'ecole' blijft en meneer Bouwsterk als 'Batfort' te zien is. De prenten zijn, zo adverteert de uitgever, uitermate geschikt voor lagere scholen, bewaarscholen en Sinterklaasfeesten.

speciale foto's die daarvoor nodig zijn wordt een provincie in beeld gebracht. De Lange geeft dit project in handen van het schoolhoofd G. Herwig, zelf een bekend fotograaf.

In dezelfde brochure waarin stereoscoopplaten en de schoolprenten worden aangeboden, komt ook de moderne banketbakker aan zijn trekken met een vakboek, waarin ruim vijfhonderd recepten van J.A. Guth zijn opgenomen. „Getallen zijn er van te verkopen daar in geen twintig jaar een dergelijk vakboek is verschenen.

Nevenactiviteiten

Zoals gezegd, De Lange toont zich een dynamisch ondernemer. Nevenactiviteiten schuwt hij niet. In 1917 opent hij naast zijn boekhandel een winkel in dameshoeden, die hij de weidse naam Maison Valk meegeeft. De zaak staat namelijk onder leiding van mejuffrouw A. Valk, die kan beschikken over prima atelierkrachten en tot negen uur in de winkel staan. Blijkbaar bestaat er in Veendam en omstreken in die tijd - Eerste Wereldoorlog of niet - grote behoefte aan Weener Chapelierhoeden, echte en imitatie Panama's, de nieuwste en fijnste Voile tules en grote collecties Fournituren.

In hetzelfde pand, het ligt tegenover de boekhandel, exploiteert hij ook een porceleinzaak, die hij had overgenomen van mejuffrouw Lagró.

Het liefst had hij alles onder een dak gehad. Maar tot de oprichting van een warenhuis - zoals zijn ex-plaatsgenoot Willem Vroom met compagnon Dreesman wel gedaan had - zal Markus Derks de Lange niet komen.

In 1915 wordt zoon Dirk, zeventien jaar oud, naar collega-boekhandelaren in Amsterdam gezonden. Daar moet hij - net als zijn vader dat een kleine veertig jaar eerder had gedaan in Groningen en Harlingen - het vak zien te leren. Lang kan de leertijd niet duren, want in 1917 moet Dirk onder de wapenen en na het eind van de Eerste Wereldoorlog mag hij meteen bij Pa in de zaak. De Lange senior heeft dan ook weer een compagnon, althans waar het gaat om drukkersactiviteiten. Drukkerij De Lange en Van Duijsen, zo heet de firma die vooral handelsdrukwerk produceert. Dirk voelt zich, in tegenstelling tot zijn vader die vrijwel nooit in de drukkerij verscheen, meer drukker dan boekhandelaar. Maar de zoon heeft zich slechts te schikken naar de wensen van zijn pa.

In 1920 echter, komt Dirk er plotseling alleen voor te staan. Op 15 januari van dat jaar overlijdt zijn vader. De hoedenzaak en de porceleinzaak doe hij al spoedig aan de kant en ook de samenwerking met Van Duijsen wordt beëindigd. Nog ruim twintig jaar blijft de boekhandel bestaan, tot 8 mei 1940 als de definitieve opheffing in het Nieuwsblad voor de Boekhandel wordt afgekondigd.

De Veenkoloniale industrie zorgt intussen voor werk in de handelsdrukkerij die Dirk, gesteund door twee trouwe medewerkers, voortzet tot in 1970. Dan - een halve eeuw na de dood van zijn vader, zijn moeder overlijdt in 1957 - doet hij de zaak over aan plaatsgenoot Europrint. Geen van zijn drie dochters heeft ambitie voor de drukkerij.

Het pand aan de vroegere Kerkklaan, reeds lang omgedoopt in Kerkstraat, krijgt in de jaren zeventig andere bestemmingen. Tegenwoordig worden er tapijten verkocht.

Niets herinnert anno 1991 nog aan de boeken van De Lange aan 'de Laone' in Veendam.

verhalen van moraliserende strekking op poster-formaat.

◀ Markus Derks de Lange met zijn tweede vrouw Jantina Alberta Braems, zijn zoon Dirk (1898), dochter Gezina Trunissa Lukkina (1900) en hond Robbie.

◀ De Kerkklaan in Veendam. De winkel van De Lange is links op de foto zichtbaar.

